

Чарнобыль. 40 год з дня катастрофы на Чарнобыльскай АЭС

26 красавіка 2026 г. спаўняецца 40 гадоў з дня катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Выбухі, якія разбурылі корпус рэактара Чарнобыльскай АЭС, і пажар, які цягнуўся 10 дзён, пацягнуў беспрэцэдэнтны выкід радыеактыўных матэрыялаў у навакольнае асяроддзе. Міжнароднае агенцтва па атамнай энергіі (далей МАГАТЭ) ахарактарызавала гэтую падзею як «найвялікшую ядзерную катастрофу ў гісторыі чалавецтва».

Аварыя суправаджалася пажарамі і выкідамі радыеактыўных рэчываў, у тым ліку ёду-131 (перыяд паўраспаду 8 дзён), цэзію-134 (перыяд паўраспаду 2 гады), цэзію-137 (перыяд паўраспаду 30 гадоў), стронцыю-90 (перыяд паўраспаду 28-29 гадоў).

Радыеактыўнае воблака прайшло над СССР, Скандынавіяй, Усходняй Еўропай і закранула больш за 20 краін. У найбольшай ступені пацярпелі Беларусь, Расія і Украіна. Забруджванне тэрыторыі Беларусі склала 23% агульнай плошчы, Украіны - 7%, Расіі - 1,5% тэрыторыі яе еўрапейскай часткі. Каля 35 % чарнобыльскіх выпадзенняў цэзію-137, асноўнага радыенукліду, які фарміруе дозу апраменьвання насельніцтва ў цяперашні час, прыпала на тэрыторыю Рэспублікі Беларусь. Менавіта таму тэрыторыя нашай рэспублікі Вярхоўным Саветам Беларусі ў ліпені 1990 года была аб'яўлена зонай экалагічнага бедства .

У зоне забруджвання радыёнуклідамі аказалася 3678 населеных пунктаў, у якіх пражывалі каля 2,5 млн чалавек; 479 населеных пунктаў спынілі існаванне. З пацярпелых ад чарнобыльскай катастрофы тэрыторый былі адселены 137,7 тыс. чалавек, з якіх 75% - жыхары Гомельскай вобласці. Адначасова з эвакуацыяй і арганізаваным перасяленнем самастойна пакінулі тэрыторыі радыеактыўнага забруджвання каля 330 тыс. чалавек.

На тэрыторыях Беларусі, дзе ў выніку аварыі на ЧАЭС аказалася немагчымым пражыванне насельніцтва, склаліся асаблівыя зоны - эвакуацыі (адчужэння) і адсялення плошчай 1,7 тыс. кв.км.

Пэралік населеных пунктаў і аб'ектаў, якія знаходзяцца ў зонах радыеактыўнага забруджвання, у залежнасці ад змянення радыяцыйнай абстаноўкі на сённяшні дзень зацвярджаецца і пераглядаецца Саветам Міністраў Рэспублікі Беларусь не радзей як адзін раз у пяць гадоў па прадстаўленні рэспубліканскага органа дзяржаўнага кіравання, які ажыццяўляе рэгуляванне і кіраванне ў галіне пераадолення наступстваў катастрофы.

Чарнобыльская катастрофа нанесла нашай краіне каласальную шкоду. У першую чаргу гэта праблема, якія ўзніклі ў сувязі з пагаршэннем здароўя насельніцтва. У насельніцтва, якое пражывае на забруджаных радыенуклідамі тэрыторыях, рэгіструецца больш высокае захворванне хваробамі нервовай і эндакрыннай сістэмы, злаякаснымі наватворамі.

Таксама вялізны ўрон быў нанесены сельскай гаспадарцы. І з сельскагаспадарчага абароту выведзена 2,64 тыс. кв.км сельгасугоддзяў, ліквідавана 54 калгасы і саўгасы, закрыты дзевяць заводаў перапрацоўчай

прамысловасці аграпрамысловага комплексу, рэзка скараціліся пасяўныя плошчы і валавы збор сельскагаспадарчых культур, істотна зменшылася пагалоўе жывёлы.

Значна зменшаны памеры карыстання ляснымі, мінеральна-сыравіннымі і іншымі рэсурсамі. Вялікі ўрон нанесены лясной гаспадарцы. Каля чвэрці ляснога фонду Беларусі - 17,3 тыс. кв.км лесу падвергліся радыеактыўнаму забруджванню. Істотна пагоршыліся ўмовы функцыянавання прамысловых прадпрыемстваў у зоне забруджвання.

Праведзеная ацэнка ўрону не з'яўляецца канчатковай, паколькі прычынна-выніковыя сувязі, якія адлюстроўваюць уздзеянне радыеактыўнага забруджвання тэрыторыі на розныя бакі жыццядзейнасці, дастаткова складаныя. Навука пакуль не мае поўнай і канчатковай інфармацыі аб медыка-біялагічных, сацыяльных і экалагічных наступствах чарнобыльскай катастрофы.

На сённяшні дзень у Рэспубліцы Беларусь праводзіцца цэлы комплекс мерапрыемстваў, дзякуючы якім удалося знізіць негатыўны ўплыў наступстваў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Дзяржава прыняла значныя меры па вырашэнню радыяцыйна-экалагічных, медыцынскіх, сацыяльна-эканамічных і іншых праблем, звязаных з катастрофай. Асноўны інструмент для рэалізацыі дзяржаўнай палітыкі ў сферы пераадолення наступстваў чарнобыльскай катастрофы - дзяржаўныя праграмы. З 1990 года рэалізавана шэсць дзяржаўных праграм па пераадоленні наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Асноўныя мэты праграм - сацыяльная абарона пацярпелага насельніцтва, забеспячэнне патрабаванняў радыяцыйнай бяспекі, паскоранае сацыяльна-эканамічнае развіццё і адраджэнне забруджаных радыёнуклідамі тэрыторый.

З першых дзён пасля катастрофы на ЧАЭС урад Беларусі пачаў праводзіць мерапрыемствы, накіраваныя на абарону насельніцтва, якое пражывае ў непасрэднай блізкасці да станцыі.

У Беларусі створаны дзяржаўны рэгістр асоб, якія падвергліся ўздзеянню радыяцыі ў выніку катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, іншых радыяцыйных аварый, а таксама Адзіны чарнобыльскі рэгістр Расіі і Беларусі. Асноўным напрамкам дзяржаўнай сацыяльнай палітыкі ў адносінах да грамадзян, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, з'яўляецца аказанне дапамогі сацыяльна неабароненым катэгорыям насельніцтва, прадастаўленне льгот і кампенсаций, прадугледжаных законам Рэспублікі Беларусь "Аб сацыяльнай абароне грамадзян, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, іншых радыяцыйных аварый".

Адна з важнейшых задач - павышэнне эфектыўнасці і паляпшэнне якасці медыцынскага забеспячэння ўдзельнікаў ліквідацыі наступстваў аварыі, санаторна-курортнага лячэння і аздараўлення пацярпелага насельніцтва, асабліва дзяцей, якія пражываюць на забруджаных тэрыторыях. Асновай сістэмы медыцынскага забеспячэння з'яўляецца спецыяльная дыспансерызацыя пацярпелых ад чарнобыльскай катастрофы грамадзян, якая забяспечвае ранняе выяўленне захворванняў і своечасовае лячэнне,

рэабілітацыю і правядзенне прафілактычных мерапрыемстваў. У рэспубліцы адкрыты новыя медыцынскія ўстановы, інстытуты, спецыялізаваныя клінікі і цэнтры.

Ключавым звязом у шматузроўневай сістэме аказання медыцынскай дапамогі грамадзянам, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, з'яўляецца Рэспубліканскі навукова-практычны цэнтр радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека. Галоўнай мэтай дзейнасці Цэнтра з'яўляецца захаванне і паляпшэнне здароўя людзей, якія падвергліся ўздзеянню іянізавальнага выпраменьвання.

Нараўне з дзяржаўнымі праграмамі ліквідацыі наступстваў аварыі на ЧАЭС на працягу 40 гадоў у Беларусі рэалізоўваўся шэраг міжнародных праектаў. Вялікі ўклад у рэабілітацыю тэрыторый унесла выкананне праграм сумеснай дзейнасці па пераадоленні наступстваў чарнобыльскай катастрофы ў рамках Саюзнай дзяржавы.

У Рэспубліцы Беларусь створана і функцыянуе сістэма радыяцыйнага маніторынгу, якая ўвайшла ў нацыянальную сістэму маніторынгу навакольнага асяроддзя. Асноўныя аб'екты маніторынгу - атмасфернае паветра, глеба, паверхневыя і падземныя воды, з улікам спецыфікі радыеактыўнага забруджвання асобных рэгіёнаў, іх ландшафтна-геахімічных асаблівасцяў і іншых фактараў.

Сёння Беларусь мае ўнікальны навукова-практычны вопыт у медыцыне і экалогіі, гатоўнасці да надзвычайных сітуацый, вытворчасці чыстых прадуктаў, рэкультывацыі зямель, лясоў і вяртанні іх у абарот.

У 2016 годзе Генеральная Асамблея ААН прыняла кансенсусам ініцыяваную і падрыхтаваную дэлегацыяй Беларусі рэзалюцыю 71/125 "Доўгатэрміновыя наступствы чарнобыльскай катастрофы". Важным сімвалічным элементам рэзалюцыі з'яўляецца абвешчэнне 26 красавіка Міжнародным днём памяці аб чарнобыльскай катастрофе. Міжнародны дзень памяці аб чарнобыльскай катастрофе закліканы служыць напамінам аб небяспецы ядзерных аварый і неабходнасці ўмацавання міжнароднага супрацоўніцтва ў галіне змякчэння доўгатэрміновых наступстваў чарнобыльскай аварыі.

Маштабы катастрофы на Чарнобыльскай АЭС вялізныя. Аднак пацярпець магла значна большая колькасць людзей, калі б не мужнасць і гераічнасць ліквідатараў аварыі. Гэта людзі коштам уласнага здароўя, а часам і жыцця, дапамагалі абараніць насельніцтва ад радыяцыйнага ўздзеяння. Асноўная частка работ па ўстараненню наступстваў аварыі была выканана ў 1986—1987 гадах, у іх прынялі ўдзел прыкладна 240 000 чалавек. Агульная колькасць ліквідатараў (уключаючы наступныя гады) склала каля 600 000 чалавек.

Ліквідатары аварыі на ЧАЭС - гэта не толькі тыя, хто працаваў у красавіцкія дні 1986-га непасрэдна каля рэактара. Маштабы трагедыі былі настолькі вялікія, што намаганняў па ліквідацыі наступстваў было прыкладзена вельмі шмат. А таму герояў - больш. Гэта ратавальнікі, якія

праводзілі дэактывацыю дамоў і адсялялі вёскі. Урачы і медсёстры, якія абследавалі ў здзіўленых зонах мясцовае насельніцтва. Звычайныя працаўнікі заводаў і калгасаў, якія добраахвотна ехалі ў 30-кіламетровую зону, кармілі і вывозілі жывёлу. Супрацоўнікі райвыканкамаў і сельсаветаў, якія вывозілі ў аўтобусах людзей з забруджаных раёнаў, і шмат іншых.

Усе гэтыя людзі атрымалі індыўідуальныя дозы апраменьвання рознай ступені. Многіх з тых, хто ўдзельнічаў у ліквідацыі наступстваў аварыі, ужо няма ў жывых.

Ва УАЗ "Гарадское клінічнае паталагаанатамічнае бюро", як і ў многіх іншых арганізацыях нашай краіны, ёсць супрацоўнікі, якія прымалі ўдзел у ліквідацыі аварыі на ЧАЭС.

40-годдзе катастрофы на Чарнобыльскай АЭС - гэта нагода ўшанаваць памяць яе ахвяр, а таксама задумацца аб важнасці прадухілення такіх машабных аварый. Кіраўніцтва і супрацоўнікі УАЗ "Гарадское клінічнае паталагаанатамічнае бюро" выказваюць глыбокую ўдзячнасць і падзяку за прафесіяналізм, мужнасць і гераізм, тым людзям, якія прынялі ўдзел у ліквідацыі наступстваў аварыі, дзякуючы якім былі выратаваны многія жыцці і зменшаны машабы трагедыі.

Матэрыял падрыхтаваў урач-метадыст паталагаанатамічнага аддзела арганізацыйна-кансультацыйнай работы Ігнатава А.У.